

KLAGANDE

[REDACTED]

Ombud: Jurist Karolina Kohlström
Nordström Assistans AB
Box 8139
200 41 Malmö

MOTPART

Stadsområdesnämnd Väster i Malmö kommun
205 80 Malmö

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Malmös dom den 25 maj 2016 i mål nr 12407-15,
se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom och Stadsområdesnämnden Väster i Malmö kommuns beslut på så sätt att [REDACTED] är berättigad till personlig assistans med ytterligare 12,5 timmar per vecka, varav 3 timmar för dusch och 9,5 timmar för träning. Av beviljad tid för träning utgör 3 timmar dubbelassistans.

Kammarrätten avslår stadsområdesnämndens yrkande om att domen inte behöver verkställas förrän den har vunnit laga kraft.

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar att han ska beviljas personlig assistans i sökt omfattning alternativt att kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och visar målet åter till stadsområdesnämnden för ny utredning. Han anför följande.

Den beskrivning av hjälpbehovet som han lämnar ska väga tungt när det råder osäkerhet om hur stor tidsåtgång som krävs i olika moment (jfr Kammarrätten i Jönköpings dom den 13 maj 2013 i mål nr 1170-12). Dessutom ska hjälpbehovet inte delas i alltför små moment, utan ses som ett sammanhållet hjälpbehov vid t.ex. dusch (jfr Försäkringskassans vägledning 2003:6 version 13, s. 120, och Kammarrätten i Jönköpings dom den 9 april 2014 i mål nr 225-14). Det är även rimligt att beakta Försäkringskassans vägledning i mål om personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, eftersom dokumentet ger stöd för en sammanhållen tillämpning över hela landet och är tillgängligt även för samtliga kommuner.

Han har enligt läkarintyg ett omfattande behov av assistans dagtid och tillsyn nattetid. Av ADL-bedömning framgår att han endast klarar 8 av 47 aktiviteter i det dagliga livet på egen hand. Han är genom nämndens beslut inte tillförsäkrad goda levnadsvillkor, varför han i stället använt sig av hemtjänstinsatser.

Nämnden anser att överklagandet ska avslås. För det fall överklagandet bifalls helt eller delvis yrkar nämnden att domen inte behöver verkställas förrän den har vunnit laga kraft. Nämnden anför följande.

Det har inte kommit fram några nya uppgifter som föranleder en annan bedömning. När det gäller duschmomentet har ██████████ uttryckt att han vill vara så delaktig som möjligt och nämnden har därför gjort en

individuell bedömning av den aktiva tid som den personliga assistenten hjälper [REDACTED]. När det gäller hushållssysslor förutsätts maken till den som ansöker om personlig assistans utföra en stor del av hushållssysslorna.

Försäkringskassans vägledning kan visserligen tjäna som en riktlinje för kommunens arbete, men kommunen gör alltid en självständig bedömning av behovet av stöd (jfr Kammarrätten i Jönköpings dom den 29 mars 2011 i mål nr 2806-10).

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om [REDACTED] har behov av biträde av personlig assistent i större omfattning än av nämnden beviljade 40 timmar och 6 minuter per vecka.

Nämnden har beräknat [REDACTED] behov av assistans i samband med dusch fyra gånger i veckan till 30 minuter per tillfälle, eftersom han delvis kan utföra vissa moment själv. Den kommunala hemtjänsten har dock till nämnden uppgivit att det tar ca 1,5 timmar att hjälpa [REDACTED] att duscha inklusive hjälp med förflyttning till och från badrummet samt med kläder och kateter. Det finns inte skäl att ifrågasätta dessa uppgifter från hemtjänsten. [REDACTED] har därför behov av ytterligare tid för assistans i samband med dusch. Med hänsyn till att det i angiven tid ingår vissa andra moment, bl.a. skötsel av kateter, som beaktats i andra assistansberättigade moment kan hans behov av assistans för dusch beräknas till ytterligare tre timmar per vecka utöver beviljad tid. Den sammanlagda assistansberättigade tiden för detta moment uppgår således till fem timmar per vecka.

Av intyg från leg. fysioterapeuten [REDACTED] utfärdat i maj 2015 framgår bl.a. följande. [REDACTED] tränar både i sitt hem och på en rehabklinik.

Träningen i hemmet är ordinerad och delegerad gångträning med assistans av två personer och utförs vid två tillfällen per vecka. Gångträning i trappa har ännu inte ordinerats av fysioterapeut. Om [REDACTED] önskar gångträning i sitt hem krävs även då assistans av två personer.

[REDACTED] har uppgivit att han tränar tre gånger per vecka à två timmar enligt träningsprogram utarbetat av sjukgymnast. Vid varje träningstillfälle behöver han dubbelassistans under 20 minuter. Därutöver tränar han gång- och trappträning en timme per dag i bostaden och är då i behov av dubbelassistans för att inte ramla. Den sammanlagda tiden har angivits till 21 timmar per vecka, varav åtta timmar dubbelassistans.

Nämnden har i sitt beslut godtagit att [REDACTED] gångtränar två gånger per vecka i bostaden enligt intyg från fysioterapeuten och en gång per vecka på rehabklinik. Assistansberättigad tid för detta ändamål har beräknats till 3,5 timmar per vecka, varav en timme dubbelassistans. [REDACTED] uppgift om hur lång tid ett träningspass tar samt att han under del av träningen behöver hjälp av två assistenter samtidigt stöds av intyget från fysioterapeuten. Beviljad tid räcker därför inte ens för att han ska kunna genomföra den träning som nämnden godtagit. [REDACTED] ska därför beviljas assistanstid för den av nämnden godtagna gångträningen med yrkade sju timmar, varav en timme dubbelassistans, dvs. med ytterligare 3,5 timmar per vecka. Härutöver får [REDACTED] anses ha behov av kompletterande gång- och trappträning. Den tiden kan skäligen uppskattas till sammanlagt sex timmar per vecka, varav tre timmar dubbelassistans. [REDACTED] har därför rätt till biträde av personlig assistent för träning med ytterligare 9,5 timmar per vecka, varav tre timmar avser dubbelassistans. Den sammanlagda assistanstiden för träning uppgår således till 13 timmar per vecka.

I övriga delar gör kammarrätten samma bedömning som förvaltningsrätten.

Vid angiven utgång har nämnden yrkat att domen ska gälla först sedan den har vunnit laga kraft. Beslut enligt LSS gäller som huvudregel omedelbart. Det har inte kommit fram något som motiverar ett avsteg härifrån.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Niclas Falkendal

Henrik Brüsin
referent

Roger Petersson

/Maria Rydell

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I MALMÖ
Avdelning 1

DOM
2016-05-25
Meddelad i
Malmö

Mål nr
12407-15

KLAGANDE

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: Karolina Kohlström
Nordström Assistans AB
Box 8139
200 41 Malmö

MOTPART

Stadsområdesnämnd Väster i Malmö stad
205 80 Malmö

ÖVERKLAGAT BESLUT

Stadsområdesnämnd Väster i Malmö stads beslut den 21 oktober 2015

SAKEN

Insatsen personlig assistent enligt lagen om stöd och service till
vissa funktionshindrade (LSS)

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 316328

Postadress
Box 4522
203 20 Malmö

Besöksadress
Kalendegatan 6

Telefon
040-35 35 00

E-post: kansli1.fma@dom.se
www.forvaltningsrattenimalmo.domstol.se

Telefax
040-97 24 90

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:00

BAKGRUND

██████████ har ansökt om insats enligt 9 kap. 2 § LSS i form av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt socialförsäkringsbalken, med totalt 92,45 timmar per vecka. Genom det överklagade beslutet beviljades ansökan med totalt 40 timmar och 6 minuter per vecka, varav 12 timmar för grundläggande behov och 28 timmar och 6 minuter för övriga behov. Beslutet gäller under perioden den 21 oktober 2015 - 21 oktober 2017. Ansökan avslogs i övrigt. Som skäl härför angavs att ██████████ hjälpbehov bedöms tillgodoses med beviljat antal timmar.

Stadsområdesnämnden har i sin utredning beräknat hjälpbehovet enligt följande. Grundläggande behov per vecka: 2 timmar för dusch, torkning och insmörjning, 6 timmar och 30 minuter för toalettbesök, 1 timme och 10 minuter för munvård samt 2 timmar och 20 minuter för av- och påklädning. Hjälpbehovet för övriga behov per vecka: 35 min för tvätt, 30 min för städning, 1 timme för inköp/ärenden, 5 timmar och 15 minuter för matlagning, dukning och fördelning av mat, 5 timmar och 15 minuter för förflyttningar, 2 timmar och 15 minuter för ledsagning, 3 timmar och 30 minuter för träning (2,5 timmar med en assistent och 1 timme med en andra assistent), 48 min för resor/utlandsvistelser, 7 timmar och 35 min för tillsyn vid måltider, 35 min för aktiv tillsyn på natten, 1 timme för på- och avklädning samt 3 minuter för nagelvård.

YRKANDE OCH INSTÄLLNING

I överklagande yrkar ██████████ i första hand att han ska beviljas personlig assistans i sökt omfattning. I andra hand yrkas att han ska beviljas personlig assistans i den omfattning som förvaltningsrätten anser rimligt. Till stöd för talan anförs i huvudsak följande. Det är inte endast handgripliga

insatser som ska ligga till grund för bedömningen så som staden felaktigt utgått ifrån. Om momenten utförs i ett sammanhang och en annan person måste närvara och hjälpa till i badrummet när den sökande sköter sin hygien är hela situationen av sådan integritetsnära karaktär att hela aktiviteten betraktas som grundläggande behov. Kommunen har inte räknat alla delmoment i personlig hygien eftersom han har yrkat på hjälp med av- och påklädning separat. Att av- och påklädning på morgon och kväll antas vara samma som av- och påklädning vid dusch innebär att han måste duscha på morgonen i anslutning till uppstigning eller på kvällen i samband med sänggående. Han vill inte vara styrd på av staden angivna tider. Han tränar mycket och kan behöva dusch mitt på dagen. Uppgifter från hemtjänsten vidimerar tidsomfattningen av hans hjälpbehov vid dusch. Han vidhåller sitt yrkande om tid för insmörjning med 10 minuter per dag och nagelvård med 5 minuter per vecka och tandvård med 15 minuter per dag. Precis som gällande personlig hygien ska hela momentet vid av- och påklädning ses som ett grundläggande behov. Den handgripliga hjälpen sker växelvis och därför ska 20 minuter per tillfälle godtas i enlighet med tidigare yrkande och inte endast 10 minuter med hänvisning till att han själv utför vissa moment. Yrkandet vad avser av- och påklädning som ett övrigt behov, dvs. hjälp med ytterkläder och skor, har han specificerat till 1,75 tim per vecka avseende de handgripliga hjälpinsatserna. Staden har endast godtagit 1 timme då avdrag har gjorts för det han kan göra själv. Detta är inte korrekt eftersom yrkad tid innefattade endast handgripliga insatser. Kammarrätten i Jönköping har i dom i mål nr 1170-12 konstaterat att det vid osäkerhet kring faktiska förhållanden kring omfattningen av tidsbehovet ligger det i sakens natur att den enskildes uppgifter bör väga tungt. Han har ett konstaterat behov av tillsyn vid måltider. Han har lätt för att svälja fel och har motoriska svårigheter. Måltiderna tar lång tid för honom. Staden har trots detta endast godkänt tid motsvarande den tid det tar för en person utan funktionsnedsättning att äta. Han har ett konstaterat behov av hjälp vid tillagning av måltider samt för att plocka fram, plocka undan, diska, ställa i ordning, lägga upp mat etc. Ef-

tersom han äter de flesta måltider själv eftersom hans fru arbetar är makeansvaret för tillagning av mat väldigt begränsat. Han vill äta mat som tillagas från grunden. Hans tidigare yrkande om 1 timme per dag för hjälp med tillagning är rimligt. För disk, undanplockning, uppläggning av mat m.m. har han yrkat 4,58 timmar per vecka. Av det totala yrkandet om 11,58 timmar har staden godkänt 5 timmar och 15 minuter. Han vidhåller sitt yrkande om 2 timmars hjälp för att handla och uträtta ärenden. Behovet tillgodoses inte med 1 timme som han har beviljats. Han vidhåller sitt yrkande om 3 timmar per vecka för hushållsarbete. Staden har endast godtagit tid för hans andel av tvätt och städning och inte för övriga sysslor som trädgårdsarbete och övriga sysslor som att byta däck på bilen etc. Hans totala behov av handräckning och andra förflyttningar samt hjälp med att plocka fram kläder uppgår till 11,67 timmar per vecka. Endast 5,25 timmar har godkänts. Av det medicinska underlaget går det att utläsa e contrario att han behöver hjälp vid förflyttningar i sin rullstol när han inte befinner sig i sin närmiljö. I dagsläget får han till stor del förlita sig på sin fru och dotter. Det finns ett konstaterat behov av ledsagning vid besök på vårdinrättningar samt för utflykter, restaurangbesök m.m. Yrkad till uppgår till 0,25 timme per vecka för vårdinrättningar och 2,5 timmar för övriga aktiviteter. Endast 2,25 timmar har godtagits. Han vill ha en meningsfull vardag och 2,5 timmar per vecka för fritidsaktiviteter bör rimligen inte vara utöver goda levnadsvillkor. För träning behöver han 13 timmars enkelassistans och 8 timmars dubbelassistans. Endast den ordinerade träningen uppgår till 3 tillfällen á 2 timmar. Staden har beviljat 2,5 timmar enkelassistans och 1 timme dubbelassistans per vecka, vilket är mindre tid än vad den ordinerade träningen uppgår till. I den beviljade tiden finns dessutom ingen tid för icke ordinerad träning. Det medicinska underlaget ger stöd för att han har behov av att rätta till sin apnémask under nätterna. Enligt en genomsnittlig tidsberäkning uppgår de aktiva insatserna till 20 minuter per natt.

Stadsområdesnämnd Väster i Malmö stad bestrider bifall till överklagandet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Intyg m.m.

Överläkare [REDACTED] anför i intyg den 12 maj 2015 bl.a. följande. [REDACTED] drabbades 2012 av en blödning i hjärnstammen. Han har kvarvarande dysarti, vilket gör att han har svårigheter att forma ord. Han har fortfarande ataxi, vilket gör att han har svårt att koordinera finmotorik i framför allt händer och armar. Han har nedsatt motorik och dålig balans. Han behöver hjälp med alla moment i av- och påklädning av underkroppen. Han behöver även hjälp på toaletten, med kateterpåse, i duschsituationen och med mindre avtvättning. Han behöver tillsyn vid måltider på grund av sin nedsatta sväljförmåga som gör att det lätt kan fastna i halsen och han har själv inte motoriken att klara av sådan felsväljning själv. Han behöver nattetid hjälp med att rätta till andningsmask som kan komma fel. Ibland behöver han hjälp flera gånger per natt med att justera masken. Detta gör att han behöver tillsyn nattetid. Han har på grund av dubbelseende svårt att läsa. Han behöver hjälp med sina mediciner samt med att använda ögondroppar. Han behöver hjälp vid förflyttningar. Han kan inte komma upp från golvet om han ramlar ur rullstolen. Hennes bedömning är att [REDACTED] är i behov av omfattande assistans dagtid samt tillsyn och vid behov hjälp på natten.

I anteckningar från hembesök den 9 april och den 13 april 2015 anger leg. arbetsterapeut [REDACTED] bl.a. följande angående [REDACTED] ADL-status. Äta och dricka: Sväljsvårigheter, risk för att sätta i halsen. Äter och dricker självständigt efter framdukning. Förflyttning: 2 personer vid gångträning/trappträning. I person från säng-stol, stol- stol, självständig i rullstol. Toalettbesök: Hjälp av 1 person vid toalettbesök. På- avklädning: Kan ta av/på överkroppen med lätt assistans, hjälp nedre, hjälp ta på ortos på natten. Personlig hygien: Medverkar vid morgontoalett, hjälp av 1 person.

Övre kroppsvård/skötsel: Rakar sig med rakapparat, hjälp med finishen.
Kommunikation: Klarar att ringa kända nummer, kan ej läsa hela texter på grund av synpåverkan. Resor: Har färdtjänst, behov av assistans för att åka bil, buss och tåg.

Leg. fysioterapeut [REDACTED] anger i skrivelse benämnd ”Behov av assistans i samband med träning” den 7 maj 2015 följande. [REDACTED] tränar i nuläget både i sitt hem och på Aktiv Rehab. Träningen i hemmet är i nuläget ordinerad och delegerad gångträning med gåbord med assistans av två stycken personal och utförs vid två tillfällen per vecka. Gångträning i trappa har än så länge inte ordinerats av områdesansvarig fysioterapeut. Om patienten önskar gångträning i sitt hem krävs assistans av två personal.

Förvaltningsrättens bedömning

Det är i målet ostridigt att [REDACTED] tillhör personkrets enligt 1 § 3 LSS och att han har rätt till insatsen personlig assistans enligt 9 § 2 samma lag. Fråga i målet är om han har rätt till personlig assistans i större omfattning än vad som beviljats.

[REDACTED] har genom det överklagade beslutet beviljats personlig assistans med totalt 40 timmar och 6 minuter per vecka. Tid beräknas endast för aktiva hjälpinsatser. De aktiviteter eller delmoment som den enskilde själv kan utföra tas inte med i beräkningen (RÅ 2003 ref 33). Enligt förvaltningsrättens mening ger utredningen i målet inte stöd för annan bedömning än att den totala tidsåtgång som stadsområdesnämnden bedömt [REDACTED] hjälpbehov uppgå till är rimligt beräknad och att [REDACTED] är tillförsäkrad goda levnadsvillkor genom den beviljade insatsen. Vad [REDACTED] [REDACTED] anfört och åberopat föranleder ingen annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1B)

Cecilia Hanö

I avgörandet har även nämndemännen Elsa Hansson, Åke Petersson och Tom Lundstedt deltagit. Rätten är enig.

Lena Palmér har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.